

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

مصاحبه پژوهشی با ،

**دکتر کتایون نجفی‌زاده و دکتر امید قبادی رئیس و نایب رئیس انجمن اهدای
عضو ایرانیان**

عوامل اجتماعی فرهنگی تأثیرگذار در اهداء عضو (2)

(اهمیت فرهنگ‌سازی در اهداء عضو)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب‌سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مریم عابدی

مَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

هر کس جان یک نفر را نجات دهد همانند آن است که جان همه انسان‌ها را نجات داده است.

(آیه ۳۲ - مائده)

■ نکات برجسته

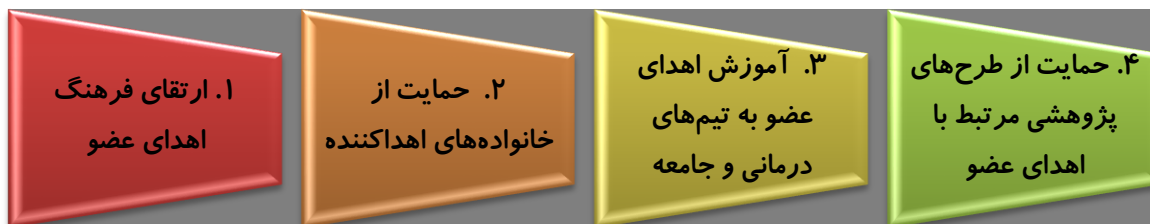
- در ایران سالانه ۵ تا ۸ هزار مرگ مغزی اتفاق می‌افتد که مهمترین علت آن ضربه به سر به دلیل تصادف است.
- از این تعداد متأسفانه، تنها یک‌سومشان اهدای عضو می‌شوند.
- بیشترین آمار اهدای عضو در سال ۹۶؛ حدود ۹۲۶ نفر
- بر اساس آمارهای اعلام‌شده، نزدیک به ۲۵ هزار نفر در فهرست انتظار دریافت عضوند.
- ۵۰ درصد اهدای عضو در دنیا به دلیل فرهنگ‌سازی است.
- به علت نبود امکانات مناسب در ایران زمان کمی برای اهداء عضو داریم، چون ساعت به ساعت، ارگان از بین می‌رود.
- در پزشکی شاهد دو نوع مرگ هستیم، مرگ قلبی ۹۹ درصد و مرگ مغزی یک درصد مرگ‌ها را به خود اختصاص می‌دهد.
- مهمترین مقوله در اشاعه فرهنگ اهدای عضو، فرهنگ‌سازی در بین اقشار جامعه است.
- دستگاه‌ها و ارگان‌های فرهنگ‌ساز مانند صدا و سیما، جراید، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، هنرمندان و ورزشکاران می‌توانند کمک زیادی در ارتقای فرهنگ اهدای عضو داشته باشند.

□ مقدمه

برخی افراد به واسطه آشنایی با مرگ مغزی و اهدای عضو برای انجام این عمل خداپسندانه؛ رضایت خود را در زمان حیات اعلام و با گرفتن کارت اهدای عضو؛ شرایط تصمیم‌گیری را آسان تر می‌کنند. البته باید نزدیکان این افراد هم در جریان این امر خداپسندانه قرار گیرند تا در زمان فوت او، برای اهدای عضو غافلگیر نشوند.

ایران کشوری با طوایف؛ قومیت‌ها و فرهنگ‌های مختلف است؛ بنابراین موضوع پیوند اعضاء با فرهنگ‌سازی ارتباط مستقیمی دارد و بزرگترین مانع بر سر راه اهداء عضو کم‌رنگ بودن فرهنگ این عمل خداپسندانه در کشور است؛ که در این میان وظیفه نهادهای فرهنگ‌ساز بسیار مهم است تا با فرهنگ‌سازی در این مورد؛ به این امر خداپسندانه کمک کنند. در این نوشتار در گفتگو با دو تن از اعضای انجمن اهدای عضو ایرانیان که در محل انجمن اهداء صورت گرفت؛ اهمیت فرهنگ‌سازی در این زمینه را جویا؛ و درباره مسائل مختلف اهداء عضو و فرهنگ‌سازی در این زمینه بحث شد.

اهداف اصلی انجمن اهدای عضو ایرانیان

اهداف فرعی انجمن اهدای عضو ایرانیان

۱. ارتقای دانش مسئولین و پرسنل واحدهای فراهم‌آوری اعضای پیوندی در همه زمینه‌های اهدای عضو
۲. ارتقای دانش رشته‌های پزشکی و پیراپزشکی درباره مرگ مغزی و اهدای عضو
۳. ارتقای دانش سطوح جامعه درباره مرگ مغزی و اهدای عضو
۴. دسترسی راحت بیماران نیازمند به پیوند اعضا به ارگان‌های پیوندی
۵. شناسایی کامل افراد مرگ مغزی
۶. جلوگیری از خاکسپاری ارگان‌ها
۷. ارتقای کیفیت ارگان‌ها
۸. ایجاد عدالت و مساوات در تخصیص ارگان‌ها
۹. کمک به ایجاد شبکه تخصیص عضو کشوری انتقال ارگان‌ها و نسوج بین مراکز مختلف کشور
۱۰. ایجاد خودکفایی در کشور و کاهش نیاز به ارجاع بیماران برای پیوند اعضا و نسوج به سایر کشورها
۱۱. رسیدگی به مشکلات خانواده‌های اهداکننده عضو افراد مرگ مغزی
۱۲. همراه نمودن خیرین
۱۳. ایجاد تعامل و تعاون با سازمان‌های ذیربط

1- انجمن اهدای عضو ایرانیان با چه هدفی و چه کسانی تشکیل شد؟

دکتر کتابون نجفی‌زاده، رئیس انجمن اهدای عضو ایرانیان

این انجمن در سال 94 و با هدف تسریع در انجام کارهایی تشکیل شد که ممکن است در وزارت بهداشت با کندی پیش برود. از همین رو جمعی از متخصصین بنام اهدا و پیوند اعضا در این انجمن دور هم جمع شدند و انجمن را پایه‌گذاری کردند. در سال 96 تفاهم‌نامه‌هایی با وزارت بهداشت امضا شد که طی آن یک سری از وظایف وزارت بهداشت به این انجمن واگذار شد.¹

1. مصاحبه با دوتن از مدیران انجمن اهداء عضو ایرانیان در محل انجمن، 98/4/24

2- فرهنگ‌سازی تا چه اندازه در امر اهدا عضو اهمیت دارد؟

دکتر امید قبادی، نایب رئیس انجمن اهداء عضو ایرانیان

پیشرفت اهدای عضو در هر کشور به دو عامل نظام بهداشتی و فرهنگ‌سازی بستگی دارد. نظام بهداشتی تلاش می‌کند واحدهای فراهم آوری اعضا حتی در دورترین نقطه کشور ایجاد شود تا بتواند بهترین فعالیت را داشته باشد. همه موارد مرگ مغزی را شناسایی و با خانواده آن‌ها صحبت کند تا در نهایت به اهدای عضو برسد. اما بزرگ‌ترین معضل در خصوص اهدای عضو، نبود فرهنگ‌سازی است؛ دستگاه‌ها و ارگان‌های فرهنگ ساز مانند صداوسیما، جراید، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، هنرمندان و ورزشکاران می‌توانند کمک زیادی به ارتقای فرهنگ اهدای عضو کنند. سازمان‌های مختلف در این زمینه تاکنون کمک کرده‌اند اما تا رسیدن به نتیجه مطلوب راه طولانی در پیش داریم.

3- برای ایجاد فرهنگ اهدای عضو کدام سازمان و افراد باید پیش قدم شوند؟

دکتر کنایون نجفی‌زاده، رئیس انجمن اهدای عضو ایرانیان

شرایط برای بهتر شدن فرهنگ اهدای عضو در کشور وجود دارد و باید تمام تلاش خود را به کار گیریم تا بتوانیم این فرهنگ را در کشور نهادینه سازیم. فرهنگ‌سازی کار نظام درمان کشور نیست. وظیفه سازمان‌های فرهنگ‌ساز مانند صدا و سیما، وزارت ارشاد، هنرمندان، ورزشکاران، روحانیون و ... است. آن‌ها باید تلاش کنند فرهنگ اهدای عضو در جامعه نهادینه شود. یکی از دستگاه‌های فرهنگ‌ساز آموزش و پرورش است که به حول و قوه الهی و با همکاری معاونت تالیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش؛ موضوع اهدای عضو در کتاب‌های درسی دانش‌آموزان وارد شد؛ و امروز ما شاهد این اقدام بزرگ برای فرهنگ سازی این مسئله هستیم اما این کافی نیست.

یکی از مهم‌ترین ارکان فرهنگ‌سازی اهدای عضو در تمام نقاط دنیا، نیروهای داوطلب مردمی هستند که با هر شغل و سمتی که دارند بخشی از اوقات فراغت خود را با همراهی با انجمن وقف ارتقای فرهنگ مقدس و معنوی اهدای عضو می‌نمایند. طرح سفیران اهدای عضو نیز نخستین بار در ایران در سال ۱۳۸۴ برنامه‌ریزی و اجرا شده و در سال‌های بعد طی چند مرحله ارتقاء داده شد.

□ چه مشکلات فرهنگی بر سر اهدا عضو در کشور ما وجود دارد؟

با توجه به اینکه در کشور ایران مشکلات مربوط به تهیه عضو پیوندی و فاصله بسیار زیاد بین عرضه و تقاضا، از نوع اجتماعی فرهنگی است، برای هموار کردن مسیر توسعه پیوند و از میان برداشتن بسیاری از موانعی که در این مسیر قرار دارند، باید عوامل اجتماعی، فرهنگی تأثیرگذار به درستی شناخته شود.

□ عوامل اجتماعی، فرهنگی تأثیرگذار در امر پیوند اعضا

1- آگاهی عمومی

مسئله آگاهی عمومی از اهمیت بسزایی برخوردار است؛ به طوری که می‌توان گفت هر چه سطح آگاهی‌های مردم ارتقا یابد، بهتر و آسان‌تر می‌توان مسئله کمبود اعضای اهدایی را حل کرد. البته آگاهی‌ها و اطلاعات پیرامون موضوع اهدای عضو نیز از گستردگی بسیار زیادی برخوردار است. لذا، باید مؤثرترین و مهمترین آنها که در افزایش اهدای عضو می‌تواند نقش به‌سزایی داشته باشد مورد توجه قرار گیرد. در این ارتباط، مرگ مغزی باید درست و صریح توضیح داده شود تا برای مردم قابل فهم گردد.

2- آموزش و اطلاع‌رسانی مستمر

پیوند اعضا موضوعی است که در برنامه‌های آموزشی و تبلیغی باید مخاطبان آن را تمامی افراد جامعه دانست. لذا، دسته‌بندی افراد مختلف جامعه با توجه به فرهنگ، مذهب، میزان بهره‌مندی از سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی و سطح آگاهی و پیدا کردن نقاط اشتراک و استفاده از مشترکات تمامی افراد جامعه برای اطلاع‌رسانی شفاف و ساده، ضرورت دارد. از آنجایی که پیوند اعضا محدود به زمانی خاص نمی‌شود، اطلاع‌رسانی و آموزش نیز نباید محدود به زمانی خاص باشد، بلکه باید به صورت مستمر و پیگیر از تمامی ابزارهای مناسب در زمینه آموزش و اطلاع‌رسانی، با توجه به گستردگی موضوع و سطوح مختلف جامعه، بهره‌گیری شود.

3- نگرش به موضوع پیوند اعضا

نگرش به موضوع پیوند اعضا مهمترین و مؤثرترین عامل جهت تبیین اهدای عضو است، زیرا نگرش به اهدای عضو نیز دربرگیرنده مجموعه‌ای از سوگیری‌های افراد نسبت به موضوع اهداست و این نگرش، مقدم بر اقدام به اهدا است، بنابراین نوع نگرش (مثبت یا منفی) می‌تواند تعیین‌کننده کم و کیف کنش مذکور باشد با توجه به اینکه اکثر اهداکنندگان از گروه سنی جوانان هستند و جوانان به دلیل خصوصیات و ویژگی‌های شخصیتی، از تمایل بالایی نسبت به اهدای عضو برخوردارند، برای بهره‌مندی بیشتر از این سرمایه، بهتر است ترویج فرهنگ اهدای عضو از مدارس آغاز شود.

4- افزایش آگاهی مردم در مورد مرگ مغزی و پدیده پیوند اعضا

افزایش پیوند از جسد؛ نیازمند افزایش آگاهی‌های مردمی است. باید اطلاعات و آگاهی جامعه را افزایش داد تا شاید عرصه مناسبی جهت عینیت یافتن یک نگرش مثبت منطقی و قابل اطمینان در رفتار افراد ایجاد گردد. پژوهشگران نشان داده‌اند که افزایش آگاهی مردم در مورد مرگ مغزی و پدیده پیوند اعضا، منجر به تغییر نگرش و افزایش درصد اهداکنندگان گردیده است.

5- ضرورت اعتماد به حرفه پزشکی

از طرف دیگر اعتماد به حرفه پزشکی، سهم عمده‌ای در تبیین اهداکنندگی دارد، بی‌اعتمادی به نظام پزشکی و پزشکان، مانعی مهم بر سر راه تحقق اهدای عضو به شمار می‌رود. به طوری که می‌توان گفت ماهیت نهادهای مرتبط با پیوند اعضا (مراکز پیوند و مراکز فراهم‌آوری اعضای پیوندی) در ایران عمیقاً وابسته به مکانیسم‌های اعتماد به این نظام‌های تخصصی است. در صورت عدم وجود اعتماد، فرایند اهداکنندگی تحت تأثیر رویکردهای بدگمانی قرار می‌گیرد و در نهایت، منجر به عدم اهدای عضو می‌شود.¹

1. نیازی؛ محسن و محمد شیرازی؛ "نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی در اهدای عضو در بین شهروندان منطقه کاشان"؛ مجله جامعه‌شناسی معاصر، سال دوم/شماره دوم/ بهار 1389

□ سخن آخر

سالانه ۱۶ هزار مرگ ناشی از تصادفات اتفاق می‌افتد که شایع‌ترین علت مرگ مغزی در کشور محسوب می‌شود؛ در نتیجه حدوداً ۵ تا ۸ هزار نفر در سال به علت مرگ مغزی فوت می‌کنند که نیمی از آنها یعنی حدود ۳ هزار نفر قابلیت اهدای عضو دارند. اما از این تعداد در سال گذشته تنها کمتر از هزار نفر به اهدا می‌رسند و مابقی هنوز یا در صف اهدای عضو مانده‌اند و برخی هم؛ عطایش را به لقایش بخشیدند و رفتند.

با توجه به تغییر رتبه اهدای عضو ایران از رتبه ۲۶ در سال ۲۰۱۶ به رتبه ۳۷ در سال ۲۰۱۷؛ ما باید به مقوله فرهنگ‌سازی در این حوزه بیشتر توجه کنیم. یکی از دلایل آن؛ عملکرد ضعیف نهادهای فرهنگ‌ساز کشور در این زمینه است. برای نهادینه کردن این مقوله، باید فرهنگ‌سازی مستمر باشد و لحظه‌ای از آن غافل نشویم تا فرهنگ اهدای عضو در کشور و بین مردم نهادینه شود. به رغم بالابودن آمار اهدای عضو در سال‌های ۹۴ تا ۹۶؛ اما این رقم در سال ۹۷ به زیر ۵ درصد رسیده است. این تغییر در اهدای عضو ضرورت فرهنگ‌سازی و اقدامات سیستماتیک در این زمینه را بیش از پیش نشان می‌دهد.

